Модельне уявлення наочно демонструє суб'єктність процесу, що досліджується, і його відкритість зовнішнім впливам.

Таким чином, дане представлення моделі системи організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів співвідноситься із загальними вимогами до розробки педагогічної моделі [2, 65 – 70], адже:

- є об'єктивною, тобто відображає реально існуючий феномен;
- відображає об'єкт з урахуванням тезаурусу реципієнта (студента вищого педагогічного навчального закладу), тобто містить ознаки суб'єктивного;
- є нормативною (відображає структуру організації такої діяльності);
- у ній закладено вимогу інтерактивності (передбачає діалог і суб'єкт-суб'єктні відносини, що походить від трактування сутності організації самостійної навчальної діяльності);
- є адаптивною, оскільки може бути пристосованою до індивідуальних особливостей суб'єкта даної діяльності та спрямовується на інтегративний вплив перебігу його процесів САМО;
- у неї закладено вимогу відкритості, що призначає проективно-технологічну нормотворчість досліджуваної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

1. Бережнова Л. Н. Профессиональный самоанализ студента как особая проблема педагогического вуза (в аспекте гуманитаризации образования) / Л.Н. Бережнова // Проблемы гуманитаризации образования. – СПб. : РГПУ им. А.И. Герцена. – 1999. – С. 65 – 80.

2. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К.: Укр.-фінс. ін-т менедж. і бізнесу, 1997. – 302 с.

3. Пикельная В.С. Теоретические основы управления: Школоведческий аспект / Валерия Семеновна Пикельная. – М.: Высш. шк., 1990. – 175 с.

4. Рабочая книга социолога / ред. Г.В. Осипов. – М.: Наука, 1976. – 511 с.

5. Философский словарь / [ред. И.Т. Фролова]. – [5-е изд.]. – М.: Политиздат, 1987. – 590 с.

6. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения / Пальмира Альбиновна Юцявичене. – Каунас: Швиеса, 1989. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2010

УДК 371.214.41:745:353.5

Володимир Стешенко, *доктор педагогічних наук, доцент,*
завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної підготовки
Слов'янського державного педагогічного університету,
Донецька обл.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗА НАПРЯМКОМ "ОСНОВИ ДИЗАЙНУ"

У статті актуалізовано значення дизайн-освіти для учнів середньої школи, встановлено особливості профільної технологічної підготовки старшокласників за напрямком "Дизайн" та визначено рекомендації щодо його запровадження в навчальний процес.

Ключові слова: *дизайн, дизайн-освіта, профільне технологічне навчання.*

В статье актуализировано значение дизайн-образования для учащихся средней школы, установлено особенности профильной технологической подготовки старшеклассников за направлением "Дизайн" и определено рекомендации относительно его внедрения в учебный процесс.

Ключевые слова: *дизайн, дизайн-образование, профильное технологическое обучение.*

The importance of design-education is actualized for the students of the secondary school in the article, peculiarities of an profile technological preparation of seniors of the direction of "Design" is set and distinct recommendations with its introduction in the studying process cousinly.

Key words: *design, design-education, profile-technological education.*

Постановка проблеми. Як відомо, модернізація сучасної загальноосвітньої школи передбачає запровадження гуманізації та гуманітаризації у навчальний процес. Одним із шляхів гуманізації та гуманітаризації в школі провідні фахівці вбачають у суттєвому посиленні уваги до естетичного виховання учнів, зокрема до їхньої дизайн-освіти як генеральної лінії гуманітарного виховання підростаючого покоління. У розвинених країнах цей напрям шкільної освіти зведено навіть до рангу державної політики. Провідне місце серед таких країн займають Великобританія, Корея, США, Японія та ін. У нашій країні, незважаючи на певні досягнення, цей аспект загальної освіти учнів залишається ще недостатньо вивченим і розкритим.

© В. Стешенко, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ЗА НАПРЯМКОМ "ОСНОВИ ДИЗАЙНУ"

Учені-педагоги зазначають, що особлива роль у процесі естетичного становлення дітей відводиться навчанню дизайну в системі трудової підготовки в школі. Так, зокрема, в основу структури змісту освітньої галузі "Технологія" покладено логіку взаємодії людини з технологічним середовищем, а саме логіку дизайну – проектувальної діяльності. Така діяльність має за мету формування в учнів естетичних і функціональних якостей предметного середовища, а в більш вузькому розумінні – логіку художнього конструювання. Естетичне ж виховання здійснюється на основі органічного поєднання процесів навчання учнів дизайну з мистецтвами та технологіями, а цілі навчання дизайну включаються в систему цілей засвоєння мистецтва й трудового виховання. У зв'язку з цим сьогодні набуває важливого значення проблема здійснення дизайн-освіти у системі профільного технологічного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дизайн-освіти ставилася ще в 90-х роках XX століття. Тоді розроблявся проект Державної системи дизайну в СРСР, всебічно вивчалися різні аспекти такої освіти як дорослих, так і дітей. Міністерством освіти УРСР навіть була рекомендована для профільного навчання учнів 7 – 10 класів експериментальна навчальна програма з "Основ дизайну" [4]. Але реалізації цих планів не судилося збутися через стрімкі соціально-економічні зміни, які згодом охопили всі пострадянські республіки.

Однак, незважаючи ні на що, ідея жила та розвивалася й у 1993 р. науковцями було підготовлено та видано навчальну програму з дизайну для занять науково-технічного гуртка в позашкільних закладах [5 і ін.]. Згодом з'являється цикл наукових і методичних статей, у яких було обґрунтовано необхідність запровадження дизайн-освіти в загальноосвітніх школах, а потім і розроблено варіант її змісту, як для профільного навчання учнів старших класів, так і для запровадження цілої змістової лінії, починаючи з 1-го класу [1 і ін.]. А з метою підготовки майбутніх учителів трудового навчання в 1996 р. було розроблено відповідний курс для студентів технологічних факультетів [3 і ін.]. Однак, як свідчить досвід, запровадження профільного технологічного навчання учнів старших класів з дизайну здійснюється надзвичайно повільно, так як натикається на нерозуміння вчителями трудового навчання й директорами шкіл його значення та особливостей запровадження. Це зумовило **мету даної статті**, яка полягає у тому, щоб актуалізувати значення дизайн-освіти учнів, розкрити особливості профільної технологічної підготовки старшокласників за напрямком "Дизайн" та визначити рекомендації щодо його впровадження в навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових доробок учених різних профілів [6; 9 і ін.] дав можливість визначити головні підстави щодо запровадження дизайн-освіти в загальноосвітніх школах. Ці підстави зумовлені такими факторами, як:

- можливість направлення естетичних устремлінь і здібностей дітей у процесі занять дизайном на оточуючу їх реальність й активізацією в них творчості, залучення їх до перетворювальної діяльності;

- висока сприйнятливість дітей різного шкільного віку до виховання естетичного відчуття та смаку, усвідомлення краси буття речей і власних виробів;

- необхідність естетичного виховання майбутніх споживачів і виробників промислової продукції (адже очевидно, що людина, з раннього віку вихована в традиціях любові та пошани до краси, не дозволить собі явний брак у роботі);

- можливість формування в учнів життєвих компетенцій, особливо творчих, які дозволять їм у подальшому навчитися шукати та знаходити своє місце в суспільстві, розкрити свою індивідуальність і самостійність тощо.

Ідеологічний фундамент навчання учнів дизайну полягає в тому, що саме естетичні відчуття, здатність переживати красу перетворюють людську істоту в цивілізованого індивідуума [8]. Цілі такого виховання розподіляються на три основні групи: виховання людяності, усвідомлення зв'язку людини із середовищем і виховання творчої особистості [6]. Перша група цілей передбачає виховання в дитини відчуття радості творчої праці, усвідомлення витоків формоутворення, виховання людяності через зіткнення з матеріалами. Друга група цілей забезпечує формування реального погляду на зв'язок людини із середовищем, осмислення взаємовідносин між уявними образами та сучасними умовами їх матеріалізації, усвідомлення залежності формоутворення від кліматичних особливостей середовища. Третя група цілей припускає пошуки кожним учнем можливостей формотворчості, формування сучасних поглядів на формоутворення, навчання способам виразу задуму, основам композиції та виготовлення витворів мистецтва.

Окрім цього слід зазначити, що хороший дизайн виробів відображає рівень загальної культури

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

народу, виховує здорові потреби, а саме головне, сприяє удосконаленню естетичного та трудового виховання дорослих і учнів.

Отже, запровадження дизайн-освіти в навчальний процес загальноосвітніх шкіл є нагальною потребою, яку слід розв'язувати негайно. І одним з доступних шляхів її розв'язання є запровадження профільного технологічного навчання за напрямком "Дизайн". Слід також зазначити, що в цьому напрямку вченими-педагогами за останній час було зроблено два важливих кроки. Перший крок було зроблено ще у 90-х рр. минулого століття, коли проблему профільного навчання учнів старших класів тільки почали ставити. А саме, у 1985 р. була видана книга для учнів "Дизайн" [7], яка на той час справила в практиків відчуття прориву.

Зміст книги всебічно висвітлював відомості про основи дизайну й більше відповідав, на нашу думку, навчанню учнів старшої вікової групи. Видання відображало історичні зміни предметного світу в тісному зв'язку із способами та засобами виробництва, архітектурою, наукою, мистецтвом. У ньому наочно демонструвалося, як зазначали її рецензенти [2], що дизайн, як вид діяльності, органічно входить у контекст історії створення оточуючого світу й спадково пов'язаний з епохою ремесла. Книга знайомить з об'єктивними закономірностями дизайну, їхньою історичною еволюцією, сприяє осмисленню оточуючого предметного середовища. А саме головне – допомагає читачу відчути себе здатним на підставі почерпнутих знань керуватися в практичній діяльності загальними закономірностями дизайну, а отже сприяє формуванню відповідних компетентностей.

Виклад матеріалу книги починається з історичної частини про допромисловий період, який плавно переходить до етапу машинного виробництва, що поступово витіснило ремісниче й поставило питання про естетичну зовнішність промислових виробів. Огляд історії створення предметного світу використовується як ключ до розуміння закономірностей розвитку дизайну й тим самим для розкриття шляхів і прийомів формування предметно-просторового середовища. Далі в книзі розкриваються особливості створення предметів, співвідношення між функціональними та естетичними їх якостями.

Після цього подається розділ про методику проектування предметів, яка включає стадію передпроектного аналізу, знайомство з ескізним проектуванням і стадію художньо-конструкторського проекту та виготовлення промислового зразка. Як логічне продовження цієї теми далі слідують відомості про особливості проектування середовища в різних її видах, починаючи від створення інтер'єру й закінчуючи зовнішнім їх упорядкуванням.

Наприкінці в книзі мова йде про проектування предметного середовища, а саме: про створення окремих речей, про будову житла, проектування інтер'єрів, організації відкритого простору тощо.

Книга має й деякі недоліки, а саме: наявність обмежених відомостей про різні напрямки дизайну, а також про колір, особливості його сприйняття, використання його як художнього засобу, відомості про фактуру та текстуру, про сучасну дизайнерську практику в галузевих проектних організаціях тощо.

Другий суттєвий крок було зроблено групою вчених у 2006 році [1]. Ними було розроблено програми та навчально-методичний комплект для реалізації дизайн-освіти в профільному навчанні старшокласників. При розробці цих матеріалів укладачі виходили з того, що метою профільного навчання є забезпечення, разом із загальноосвітньою підготовкою учнів, поглибленої допрофесійної підготовки, спрямування старшокласників на життєве та професійне самовизначення в напрямку дизайн-діяльності. Відповідно до цієї мети завданнями профілю з дизайну авторами вбачається: в розвитку в учнів старших класів творчих проектних здібностей; формування стійкої орієнтації з цієї спеціальності і практичної готовності до проектно-технологічної діяльності; виховання загальної трудової культури; задоволення учнівських професійних планів у процесі профільного вивчення структури та сучасних потреб ринку праці; диференціація та індивідуалізація навчальної діяльності старшокласників.

Запропонована для реалізації цього профілю програма "Основи дизайну" охоплює основні аспекти дизайн-діяльності: "Організація проектно-технологічної діяльності", "Ландшафтний дизайн", "Етнічний дизайн", "Графічний дизайн", "Промисловий дизайн" і "Дизайн середовища".

У пояснювальній записці до програми наголошується на актуальності вивчення дизайну, зазначається, що сучасні тенденції в економіці, промисловості й освіті переконливо свідчать про надзвичайно важливе значення володіння проектною діяльністю як видом економічного аналізу та прогнозування сфери матеріального виробництва, модернізації промисловості за допомогою наукомістких новітніх технологій, а також засобом збільшення в системі освіти співвідношення творчих, продуктивних видів

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

предметно-перетворювальної навчальної діяльності учнів.

У програмі та в навчально-методичному комплекті враховано результати багаторічних емпіричних і наукових досліджень науковців й усунуто недоліки попередніх розробок. Авторами програми відібрано найсучасніший і найпродуктивніший зміст навчання та передбачено використання найефективніших методик викладання, сучасних високотехнологічних педагогічних організаційних форм, науково обґрунтовано необхідність обов’язкової відповідності змісту навчання оточуючому предметному середовищу.

Так, у програмі системно подано основні відомості про дизайн як вид проектної діяльності, розглянуто проектування як триступеневий процес (словесне, колірно-графічне, предметно-пластичне), висвітлено відомості з композиційних закономірностей формоутворень, кольорознавства, матеріалознавства. Програма передбачає оволодіння учнями старших класів сучасними інформаційними технологіями, різними видами словесного та колірно-графічного проектування за допомогою традиційних і електронних засобів навчання, практичними навичками втілення проектного задуму за допомогою особистісно зорієнтованих матеріалів і технік в оригінальному пошуковому макеті, ексклюзивному або тиражному виробі. Основною метою навчального проектування, як і в будь-якій ланці загальноосвітньої школи, вбачається оволодіння учнями всіма етапами проектного процесу та технологією виготовлення реального зразка – у проектній документації, макеті або моделі. Оскільки будь-який з видів дизайну (промисловий, графічний, ландшафтний, етнічний і дизайн-середовища) може мати міжпредметні зв’язки або забезпечувати інтеграцію з іншими навчальними предметами, то передбачається виконання учнями міждисциплінарних проектів.

Дидактико-методичний аналіз цієї програми свідчить, що вона може бути використана як програма для профільного технологічного навчання учнів старших класів, але за певних умов. Такими умовами, на наш погляд, є:

- урахування рівня індивідуального (фізичного, інтелектуального, морального і т. ін.) розвитку учнів старших класів і виду їх мислення при виборі навчальних програм і об’єктів проектування;

- використання для технологічного профільного навчання старшокласників програми з основ дизайну в обсязі 350 год. (з розрахунку 5 год. на тиждень);

- поглиблене вивчення як спецкурсів одного-двох розділів програми “Основи дизайну” з розрахунку 1 год. на тиждень за програмами, які найбільш враховують промислове чи соціальне оточення школи;

- забезпечення допрофільної підготовки учнів 8 – 9 класів вивчення курсу креслення за існуючими програмами;

- установлення та реалізація міжпредметних зв’язків з фізикою, біологією, хімією, технологією та іншими предметами як на заняттях, так і під час виконання реальних проектів, які передбачають синтез наукових знань, технічної творчості й художньо-образного мислення та безпосереднє втілення цих проектів у конкурентоспроможні реальні вироби;

- спрямованість навчання на організацію предметного довкілля на засадах краси та доцільності й проектування нових предметно-пластичних форм, послуг для всіх сфер життєдіяльності людини тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

1. Важливість запровадження профільного технологічного навчання старшокласників за напрямком “Дизайн” пояснюється не тільки необхідністю реалізації гуманізації та гуманітаризації в навчальному процесі, а й необхідністю оволодіння дизайн-діяльністю, яка відповідає рівню їх індивідуального розвитку та виду мислення.

2. Особливості профільної технологічної підготовки старшокласників за напрямком “Дизайн” полягають у тому, що таке навчання передбачає володіння учнями логічним і емоційним мисленням; між предметну інтеграцію знань з різних навчальних предметів; провідну роль у навчанні технологічної підготовки та забезпечення професійного самовизначення учнів на дизайнерські професії; обов’язкове вивчення учнями 8 – 9 класів курсу креслення в якості допрофільної підготовки; виконання учнями реальних проектів технологічного спрямування; організацію продуктивної праці на заняттях тощо.

3. Рекомендувати директорам і вчителям трудового навчання загальноосвітніх шкіл до впровадження в навчальний процес профільного технологічного навчання старшокласників програми та методичний комплекс з дизайн-освіти, розроблений науковцями Інституту педагогіки НАПН України та Інституту реклами Міністерства освіти і науки України.

1. Дизайн-освіта: профільне навчання старшокласників: Прогр., календар. плани і не тільки … / [Упоряд.: М. Голубенко та ін.] – К.: Шкільний світ, 2006. – 128 с.

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

2. Масалкова Л.А. Книга о дизайне / Л.А. Масалкова // Техническая эстетика. – 1986. – С. 14 с.

3. Методичні рекомендації до вивчення курсу "Основи дизайну" для студентів індустріально-педагогічних факультетів педагогічних інститутів / [Уклад.: Гедвілло А.І., Знамеровська Н.П.]. – Херсон : ХДПІ ім. Н.К. Крупської, 1996. – 23 с.

4. Программа средней общеобразовательной школы. Профильное обучение. Основы дизайна. 7 – 10 классы / [Сост.: Авсентьева В.Л., Волощук И.С., Загайкевич Л.В., Певченко Г.Е и др.]. – К.: 1988. – 12 с.

5. Технічна творчість. Програми науково-технічних гуртків позашкільних закладів. – К.: Освіта, 1993. – 72 с.

6. Устинов А.Г. Дизайн в японской школе / А.Г. Устинов // Техническая эстетика. – 1988. – № 6. – С. 11 – 16.

7. Холмянский Л.М., Шипанова А.С. Дизайн : Кн. для учащихся. – М.: Просвещение, 1985. – 240 с.

8. Дэдзайн сёику-но гэндзё (Современное состояние дизайнерского образования Японии) // Дэдзайн ньюсу. – 1983. – № 144 – 145 – С. 3 – 10.

9. Müller-Joshikawa, Shizuko. Obrazovanje za dizajn u Japanu / Müller-Joshikawa, Shizuko // Industrijsko oblikovanje. – 1976. – N 33. – S. 5 – 11.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2010

УДК 371.7(4)

Микола Лук'янченко, *кандидат педагогічних наук, професор,*
декан факультету фізичного виховання
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка,
заслужений працівник фізичної культури і спорту України

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОСВІТИ Й ВИХОВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Стаття присвячена з'ясуванню питання методологічного підґрунтя виховання здорового способу життя крізь призму аналізу праць зарубіжних науковців. Значну увагу приділено проблемі дефініції здоров'я та висвітленню окремих підходів щодо його трактування. Виявлено основні складові здоров'я, вказано на чинники, що впливають на формування цілісної моделі здоров'я.

Ключові слова: *здоров'я, здоровий спосіб життя, фізичне виховання, моральне й психічне самопочуття, навколишнє середовище.*

Статья посвящена освещению проблемы методологических основ воспитания здорового образа жизни с помощью анализа работ европейских исследователей. Большое внимание уделено проблеме определения здоровья и раскрытию основных подходов к его формулировке. Выявлены основные компоненты здоровья, указаны факторы, которые влияют на формирование целостной модели здоровья.

Ключевые слова: *здоровье, здоровый образ жизни, физическое воспитание, психическое самочувствие, окружающая среда.*

The article devoted to the problem of methodological base of education of health life on the basis of analyses of European researches' works. The big attention is devoted to the definition of health and demonstration of different accesses of its treatment. The main parts of health have been revealed, the factors which influence on the formation of health perfect model have been pointed out.

Key words: *health, health life, physical education, psychic wellness, environment.*

Постановка проблеми. Переважна більшість людей вважає здоров'я найбільшою цінністю життя. Тому взаємне побажання здоров'я у всі часи було одним із найбільш вживаних побажань.

Майже кожна людина декларує готовність підтримувати своє здоров'я в найкращому стані, усвідомлюючи його значущість для власного життєвого рівня. Аби бути здоровим, необхідно вживати ряд системних заходів (здоровий спосіб життя, заняття спортом, профілактичні заходи тощо). Стан, що характеризують як здоров'я, у різні епохи був трактований по-різному. Відрізнявся також і процес підтримування здоров'я, як суспільного, так і окремо взятої особи. Діяльність, пов'язана зі сферою охорони здоров'я, значною мірою залежала від багатьох чинників: цивілізаційних, економічних, суспільно-політичних, культурно-освітніх тощо. Підходи до трактування здоров'я розглядалися через призму різних концепцій функціонування суспільства від античності до сучасності.

В освітніх документах, підписаних міністрами освіти країн Європейського Союзу, відзначено, що едукація (від education – освіта і виховання) здоров'я є процесом, який прагне до такого осуб'єктнення особистості, щоб вона могла приймати свідомі рішення, які стосуються її

© М. Лук'янченко, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com